

Opetushallitus

Lausuntopalvelu.fi

Viite: OPH-471-2019

Koesuoritusta heikentävän syyn huomioon ottaminen ylioppilastutkinnossa - määräyslunnos

Yleistä

Kuuloliitto ry on jäsenyhdistystensä muodostama sosiaali- ja terveysalan kansalaisjärjestö, jonka tarkoituksena on muun muassa vaikuttaa kuulovammaisten ihmisoikeuksien toteutumiseksi sekä valvoa kuulovammaisten etuja sekä heidän tarvitsemien apuvälineiden ja palveluiden määrää ja laatua. Me edustamme jäsenyhdistystemme kautta noin 16.000 kuulovammaista henkilöä. Suomessa kuulokojeen on saanut noin 120 000 henkilöä ja kuulokojeen käytöstä hyötyisi 300 000 suomalaista.

Kuuloliitto kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto Koesuoritusta heikentävän syyn huomioon ottaminen ylioppilastutkinnossa –määräysluonnoksesta.

Kuuloliitto kannattaa määräysluonnoksessa olevia vaihtoehtoisia tapoja suorittaa ylioppilastutkinnon kokeita. Kuulovammaisen kohdalla tämä tarkoittaa jatkossa ääniaineistoltaan rajoitetun kokeen suorittamista. Ääniaineistoltaan rajoitetun kokeen suorittaminen tulee olla mahdollista kaikille eri-asteisesti kuulovammaisille henkilöille, lievästi kuulovammaisista kokelaista erittäin vaikeasti kuulovammaisiin kokelaisiin asti. Kuuloliitto näkee tärkeänä, että kuulovammaisella oppilaalla on lukio-opintojen aikana mahdollisuus opiskella ja valmistautua häneltä odotettuun ylioppilaskokeeseen ja tarve ääniaineistoltaan rajoitettuun kokeeseen tulee selvittää mahdollisimman aikaisin opintojen alussa.

Kuuloliitto on huolissaan kuulovammaisten ylioppilaskokelaiden tilanteesta digitaalisen ylioppilastutkinnon myötä lisääntyneiden ääniaineistojen takia. Ääniaineistojen lisääntynyt käyttö tekee pahimmassa tapauksessa kuulovammaisista oppilaista eriarvoisia ylioppilaskokeen suorittamisessa kuuleviin kokelaisiin verrattuna. Kuulovammaisen oppilaan kohdallakin tulee olla lähtökohtana, että ylioppilastutkinnossa arvioidaan hänen osaamistaan eri oppiaineissa, eikä hänen kuulovammansa tasoa. Kuuloliitto näkee, että esimerkiksi reaaliaineiden kokeessa mahdollisesti käytettävät videot tulisivat ehdottomasti olla tekstitettyjä. Videoiden tekstityksestä ei koidu kenellekään kokelaalle lisähyötyä, mutta tekstityksen avulla varmistetaan se, että myös kuulovammaiset oppilaat saavat niissä esitetystä puheesta selvää.

Määräysluonnoksessa todetaan, että *ääniaineistoiltaan rajoitettu koe järjestetään tämän määräyksen mukaisesti ensimmäistä kertaa 2020 syksyn tutkinnossa. Tätä edeltävissä tutkinnoissa sovelletaan aiempia määräyksiä kuullunymmärtämisen osakokeesta vapauttamisesta.* Kuuloliitto näkee, että ylioppilastutkinnon kehittämisen aikataulu mahdollistaa ääniaineistoltaan rajoitetun kokeen kehittämisen kuuloalan asiantuntijoiden kanssa yhteistyössä sekä heitä konsultoimalla. Näin merkittävää koetta suunniteltaessa on elintärkeää varmistaa, että koetta suunnittelevilla henkilöillä on tietoa eriasteisten kuulovammojen vaikutuksesta kokeen suorittamiseen ja minkälaisia kuulovammaisen tarpeet ovat ääniaineistojen suorittamisen osalta.

Voimassa olevassa *Kuulovamman huomioon ottaminen ylioppilastutkinnossa* (16.12.2016) Ylioppilastutkintolautakunnan määräyksessä luvussa 2 *Koetilanteen erityisjärjestelyt*, todetaan, että kuulovamman perusteella kyseeseen tulevia järjestelyjä toisen kotimaisen kielen ja vieraiden kielten kokeissa ovat seuraavat: istumapaikan sijoittaminen siten, että otetaan huomioon kokelaan kuulovamma (ei tarvitse hakea lupaa lautakunnalta), erityisjärjestelyt erillisessä tilassa ja toisen kotimaisen kielen ja vieraiden kielten kokeissa 15 minuutin lisäaika.

Lisäksi luvussa kuvataan erikseen lievästi kuulovammaisten kokelaiden tarpeita toteamalla muun muassa että hänen *kuullunymmärtämiskokeet voidaan järjestää normaalissa luokkatilanteessa siten, että kokelas sijoitetaan samaan tilaan kuin muut kokelaat mutta mahdollisimman edulliseen kohtaan. Ennen koetta hänen tulee saada kokeilla, mikä istumapaikka on hänelle sopivin. Istumapaikan sijoittamiseen ei tarvitse hakea lupaa lautakunnalta.* Lisäksi todetaan, että *lievästi kuulovammaiselle kokelaalle voidaan tarvittaessa hakemuksesta myöntää myös erityisjärjestelyt erillisessä tilassa.*

Kuuloliitto esittää suuren huolen siitä, miten jatkossa ylioppilastutkintoa suorittaessa osataan ottaa huomioon lievästi kuulovammaisten kokelaiden tarpeet. Koesuoristusta heikentävän syyn huomioon ottaminen –määräyslunnoksessa ei sanota sanallakaan lievästi kuulovammaisten tarpeiden huomioon ottamisesta koetta suorittaessa. Kuuloliitto näkee, että ylioppilastutkinnon digitaalisten kokeiden ääniaineistojen lisääntymisen takia myös lievästi kuulovammaisilla tulee olla mahdollisuus toteuttaa ääniaineistoltaan rajoitettu koe. Lisäksi digitaalisen kokeen suorittamista tulee kokeilla eri-asteisesti kuulovammaisilla oppilailla ja heidän palautteiden mukaan kehittää kokeen sisältöä ja suorittamistapaa. Tulee esimerkiksi selvittää, miten hyvin kuulukojetta tai sisäkorvaistutetta käyttävä kokelas pystyy käyttämään kokeessa vaadittuja kuulokkeita ja tarvitseeko hän kenties niiden lisäksi jonkun muun kuulemisen apuvälineen kokeen suorittamista helpottamaan.

Kuuloliitto ehdottaa, että kuulovammaisella kokelaalla tulee aina olla mahdollisuus tuoda digitaaliseen kokeeseen omat kuulokkeensa, jotka sopivat yhteen hänen käyttämänsä yksilöllisen kuulemisen apuvälineen kanssa. Lisäksi Kuuloliitto näkee, että kuulovammaisilla kokelailla tulisi olla mahdollista käyttää koetilanteessa muita henkilökohtaisia kuulemisen apuvälineitä kuulokojeiden ja sisäkorvaistutteen lisäksi. Esimerkkinä muun apuvälineen käytöstä voisi olla kaulasilmukan tyyppisen teknisen ratkaisun käyttö. Induktiosilmukkatekniikkaa käyttämällä vaimennetaan ääniympäristössä olevaa hälyä, ja varmistetaan se, että kuulluksi tarkoitettu puheääni kulkeutuu mahdollisimman selvänä suoraan kuulokojeeseen.

Koesuoritusta heikentävän syyn huomioon ottaminen ylioppilastutkinnossa –muistio

Muistion kohdassa 11. lukee, että *"Digitaalisten kokeiden myötä ääniaineiston hyödyntäminen tehtävissä lisääntyy, mikä luo tarvetta kehittää kuulovammaisten kokelaiden huomioon ottamista kokeissa."*

Kuuloliitto näkee, että ääniaineistona olevalle kokeelle tulee aina olla vaihtoehtoinen tapa suorittaa koe. Lisäksi Kuuloliitto esittää, että jos digitaalisissa kokeissa käytetään audiovisuaalista materiaalia, tulee niiden olla tekstitettyjä. Muissa kuin kielten kokeissa kukaan oppilas ei saa esimerkiksi videoiden tekstittämisestä lisähyötyä mutta tekstittämisellä varmistetaan, että kuulovammaisen kokelas saa videon puheesta selvää. Tekstitys tukee puheesta selvän saamista. Näin kuulovammaisen oppilas voi keskittyä osaamisensa osoittamiseen eikä hänen tarvitse stressata sitä, saako hän videolla olevasta puheesta selvää.

Tällä hetkellä ylioppilaslautakunnan sivuilta löytyvä opasvideo uudesta kuullunymmärtämisen kokeesta on ääniiltään niin ala-arvoinen, että jopa normaalikuuloisella kokelaalla voi olla vaikeuksia

saada videolla olevasta puheesta selvää. Vastaavantasoisia videoita ei saa missään nimessä käyttää ylioppilaskokeissa. Jos kerran äänimateriaalia halutaan ylioppilaskokeissa lisätä, tulee samalla varmistaa, että videoiden äänityksen taso on hyvä ja niillä ei kuulu taustamelua.

Kuuloliitto näkee, että ääniaineistoltaan rajoitettuja kokeita kehitettäessä tulee konsultoida kuuloalan asiantuntijoita sekä esimerkiksi järjestää käyttäjäraadin tyyppinen tapahtuma, jossa kuulovammaiset nuoret pääsisivät kokeilemaan ääniaineistoltaan rajoitettua koetta sekä antamaan kehitysehdotuksensa sen kehittämiseksi. Kohdassa 11 lukee kuitenkin, että näkövammaisten vaihtoehtoisista kokeista on tullut paljon kriittistä palautetta, ja käyttäjäraadin avulla koetta voitaisiin kehittää sellaiseksi, että se ottaa huomioon kuulovammaisen opiskelijan tarpeet ja mittaa todella opiskelijan osaamista aineessa.

Koesuoritusta heikentävän syyn huomioon ottaminen ylioppilastutkinnossa –määräys

Kohdassa 3.1 Lisäaika kokeen suorittamiseen todetaan, että kokelas voi saada erityisjärjestelynä lisäaikaa kokeen suorittamiseen. Kohdassa kuvatut esimerkit koskevat kokelaita, joiden kokeen suorittaminen on hidasta tai jotka tarvitsevat lepotaukoja kokeesta suoriutuakseen. Kuuloliitto esittää, että kuulovammaisilla kokelailla tulee olla mahdollisuus saada lisäaikaa kokeen suorittamiseen. Kuuntelemiseen liittyvä pinnistely vie tunnetusti kuulovammaisten voimia ja sen tähden on perusteltua, että heillä on mahdollisuus saada lisäaikaa kokeen suorittamiseen.

Kohdassa 3.5 Ääniaineistoiltaan rajoitettu koe kuvataan tarkemmin kokeen sisältöä, esimerkiksi toteamalla, että *Koe voi rakenteeltaan, tehtävämääriltään ja pisteytykseltään erota lautakunnankoekohtaisissa määräyksissä ilmoitetusta, mutta kokeen maksimipistemäärä ja arvosanojenpisterajat ovat samat kuin varsinaisissa kokeissa. Koe laaditaan siten, että siihen vastaaminen on mahdollista myös vaikeasti kuulovammaiselle kokelaalle.*

Kuuloliitto korostaa tässäkin kohtaa, että ääniaineistoja käyttävän ja ääniaineistoltaan rajatun kokeen luomiseen tulee ottaa mukaan myös kuuloalan asiantuntijoita sekä kokeilla koetyyppisiä esimerkiksi opiskelijoista koostuvalla käyttäjäraadilla ennen kuin koe otetaan varsinaiseen käyttöön.

Lisäksi Kuuloliitto korostaa, että kaikilla eriasteisesti kuulovammaisilla kokelailla tulee olla mahdollisuus suorittaa ääniaineistoltaan rajoitettu koe.

Kohdassa 4.1 sairaus ja vamma todetaan, että *Ylioppilastutkintolautakunta luokittelee sairauden ja vamman vaikutuksen koesuoritukseen neliportaisella asteikolla: ei vaikuta, vaikuttaa jonkin verran, vaikuttaa merkittävästi ja vaikuttaa erittäin paljon. Luokittelu vaikuttaa sairauden- tai vamman huomioimiseen arvostelussa (ks. luku 5. Arvostelussa huomioon ottaminen). Kielenopettajan lausunto kuulovamman vaikutuksesta kokelaan opintoihin.*

Kuuloliitto näkee, että kappaleen lopussa oleva lause kielenopettajan lausunnosta kuulovamman vaikutuksesta kokelaan opintoihin vaatii tarkennusta, koska nyt siitä ei käy selväksi, millä perusteilla opettaja tuon arvion tekee. Kuuloliitto näkee, että kielenopettaja on ensisijaisesti pedagogian ammattilainen, eikä kuulovammaisuuden asiantuntija. Kuuloliitto on saanut kuulovammaisten opiskeluun liittyvien hankkeiden kautta kokemusta siitä, että opettajien tietotaidot kuulovammaisuudesta voivat olla hyvin vaihtelevia. Kieltenopettajien tulee osata konsultoida kuuloalan asiantuntijoita lausuntoa kirjoittaessaan.

Kohdassa 4.1.1 Kuulovamma todetaan, että *Hakemukseen kuulovamman ottamisesta huomioon ylioppilastutkinnossa on liitettävä audiologiaan, foniatriaan tai korva-, nenä- ja kurkkutauteihin erikoistuneen erikoislääkärin lausunto, jonka tulee yleensä olla lukioaikana hankittu. Lausunto on*

kirjoitettava lautakunnan laatimaan lomakkeeseen, ja sen mukaan on liitettävä äänes- ja puheaudiogrammi. Lääkärilausunnosta tulee käydä ilmi diagnoosi ja lääkärin erikoisala.

Kuuloliitto esittää, että ylioppilaskokeen suoritustavan muuttuessa näin merkittävästi tulee varmistaa, että myös erikoialan lääkäreillä on tietämystä uuden kokeen suoritustavasta ja siitä, että ääniaineistoja käytetään myös muissa oppiaineissa kuin pelkästään vieraisissa kielissä. Ääniaineistojen käytön lisääminen ylioppilaskokeessa vaikeuttaa kuulovammaisten kokelaiden kokeen suorittamista ja lääkärin tulee tietää ääniaineistojen lisääntyneestä käytöstä kokelaan tilannetta arvioidessaan. Ylioppilaslautakunnan tulee tiedottaa asiasta sekä kokelaille ja heidän huoltajilleen että laatia ohjeistus erikoisalan lääkäreille, jotta he osaavat arvioida kokelaan tilannetta oikein ja ottaa huomioon kuulovammaisen kokelaan ääniaineistojen takia kasvaneet vaatimukset.

Kuuloliitto näkee, että jokaisen kuulovammaisen lukio-opiskelijan kohdalla tulee tunnistaa hänen yksilöllinen tilanteensa ja kokeen suorittamiseen liittyvät yksilölliset tarpeet. Esimerkiksi kuulovamman desibelimäärittely ei riitä yksistään kertomaan kuulovamman aiheuttamasta haitasta, vaan lausunnossa on kuvattava myös opiskelijan yksilölliseen tilanteeseen vaikuttavia tekijöitä. Kaksi opiskelijaa, joilla on samanasteinen kuulovamma, voivat pärjätä hyvin eri tavoin riippuen muista yksilöllisistä tekijöistä.

6. Muutoksenhaku päätökseen

Kuuloliitto näkee tärkeänä, että erityisjärjestelyjä koskevaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla siitä hallinto-oikeuteen. Ylioppilastutkinto on kuitenkin nuoren jatko-opintojen ja muun elämän kannalta yksi keskeisimmistä asioista. Tämän takia kokelaan oikeusturva erityisjärjestelyjen saamisen ja kokeen suorittamisen osalta tulee olla vahva.

Kuuloliitto ry

Sanna Kaijanen
Toiminnanjohtaja

Lisätietoja:

Kehittämispäällikkö Anniina Lavikainen anniina.lavikainen@kuuloliitto.fi, puh. 050 303 4841.